

REFLEXIONS DESPRÉS DE LA DESAPARICIÓ D'ENRIC ARREDONDO

Ricard Salvat

Diria que he llegit tots els retalls que es van publicar arran de la mort d'Enric Arredondo. La seva companya, Carme Fortuny, m'ha passat els materials, a banda dels que jo guardava. Vistos tots plegats, et fan la impressió de migradesa, de voler simplement quedar bé, de limitar-se a donar notícia del fet luctuós, algun comentari més i prou. Em sembla inquietant que es doni una visió tan poc generosa sobre un actor que va donar al teatre llargs anys de la seva vida, més de quaranta, durant els quals va definir una trajectòria teatral coherent feta a còpia de saber triar textos d'una gran validesa, i una trajectòria de lluita sindical i política valent. Va ser també un intèrpret que va dedicar-se a la televisió, on va obtenir grans èxits. Concretament el del personatge Pablo Serrano en la interessant sèrie televisiva madrilenya *Periodistas* que va durar del 1998 al 2002.

És sorprenent que les necrològiques més respectuoses amb la llarga trajectòria del nostre artista hagin estat les d'*El País* o *El Mundo* i no pas les dels diaris en llengua catalana, que suposem o seria lògic pensar que l'haurien hagut de destacar o potenciar. Un hi dedica trenta-tres ratlles d'una columneta. Només Gonzalo Pérez de Olaguer li ha fet una mica de justícia. Va dir: «La seva mort significa la desaparició d'un intèrpret rigorós dalt de l'escenari. Sempre va ser un valor segur per als directors que sabien que la seva presència garantia una consistència al muntatge. En quaranta anys va abordar tota mena de personatges.» Cal agrair a Marcos Ordóñez els seus comentaris, perquè li va saber i hi va voler fer justícia. El crític d'*El País* destacava una esplèndida interpretació, l'*Ivanov* d'Anton Txèkhov a les ordres de Guennadi Korotkov. Fou una interpretació molt especial perquè en acabar la funció va caure a terra, i després va entrar en coma múltiple. Recordo aquella nit de manera molt intensa. Ell que, com és lògic, sabia molt bé els seus mals, va fer una interpretació grandiosa, jo diria que fins i tot un xic desesperada. Va anar «a totes», com es deia entre els professionals d'abans. Aquells que sabíem que estava malalt, vàrem seguir la interpretació amb una preocupació especial, i davant el resultat, amb una gran admiració. Un professional al cent per cent.

També fou molt acurat el comentari de Javier Memba (*El Mundo*) que parlava de les seves moltes intervencions a *Estudio 1*, aquell mític espai de TVE «que apropà el teatre a aquell gran públic que mai no hagués entrat en una sala teatral on es representaren les mateixes obres que la tele emetia: *La madriguera*, *El sistema Fabrizi*, *Hedda Gabler*, *El emigrante Brisbane* i *El hombre del mundo*».

Memba comentà que el seu primer aplaudiment a Madrid l'obtingué el 1968 amb *Los huevos de la avestruz*, de Felicien Marceau, amb la Companyia de José Bódalo. No és exacte del tot. El

Carme Fortuny i Enric Arredondo a Las aleluyas del señor Esteban, de Santiago Rusiñol.

seu primer èxit a Madrid el va aconseguir al María Guerrero amb *Las aleluyas del señor Esteban*, en una adaptació i posada en escena meves amb la Companyia Adrià Gual. Ell feia d'Esteve en els quatre primers quadres, i d'Esteve en els quatre següents. Lluís Torner representava el senyor Esteve en les seqüències novena i desena. La seva oponent era curiosament Carme Fortuny, com també ho va ser en els altres dos espectacles que la Companyia Adrià Gual representà a Madrid, *Adrià Gual y su época*, un espectacle meu, i *Misterio de dolor*, d'Adrià Gual, adaptada per qui signa aquestes ratlles. A la meua obra feia cinc papers diferents, però excel·lí en el rol de l'actor Tutau i en el de «Caminant» del Nocturn d'Adrià Gual que s'inclouïa en el nostre docudrama. Carme Fortuny va alternar els seus papers amb Maria Tubau en totes les representacions, concretament els de Tomaseta i Mariagneta.

En aquella ocasió, al María Guerrero, veient-li fer tants i tants papers diferents al llarg d'un mes, que fou la durada de la nostra estada a Madrid, em vaig adonar de la seva ductilitat, de la seva última sensibilitat, de la seva capacitat per adaptar-se, al mateix temps, a diversos personatges. El seu Esteve estava ple de tendresa i amagada timidesa. El quadre de la nit de noces els quedava

especialment tens, irònic, entenedridor i, a la vegada, terrible. Aquell anar posant a la guardiola les monedes que haurien hagut de servir per visitar Montserrat resultava esgarrafós i crec que tot es devia a la qualitat de la seva intel·ligent interpretació. He de dir que en la meua versió vaig seguir més la novella que l'adaptació teatral, per tant, el text tenia una duresa i un element de crítica a la menestralia o petita burgesia veritablement remarcables.

Anant endarrere, cal recordar que Arredondo va començar amb la Companyia de José Castillo Escalona. Va passar per la Companyia Maragall, al Teatre Romea, sota la direcció d'Esteve Polls. L'any 1962 va intervenir en un espectacle que va adquirir una gran significació en aquella època: *Joc de taula*, d'Enric Ortemberg, sota la direcció d'Antoni Chic. Arredondo va cridar l'atenció de la crítica i el públic en la interpretació d'Armand, el fill gran. Era un programa doble. L'altra part era *Les golfes*, de Jaume Gras, dirigida per Francesc Díaz. Aquest programa fou el segon o tercer de la reinauguració del Teatre Català Romea. Xavier Regàs, que en aquella època feia de director artístic, va decidir d'explotar l'efemèride i va fer en ordre cronològic *Primera història d'Esther*, per l'EADAG, *Senyora àvia vol marit*, de Pons i Pagès, amb Carme Carbonell i el programa esmentat. Arredondo hi demostrava els seus dots per a la comèdia, va fer una treball divertidíssim. També va obtenir molt èxit a *Un marit baix de to*, de Henneguín i Verbes, on actuaven Mario Cabré, Coralina Colom, Alady i Maria Matilde Almendros, espectacle molt foll i divertit que dirigí Juan Comellas. Era l'any 1963.

En la temporada 1963-1964 va participar en un espectacle de gran qualitat i alta categoria literàries, un dels més interessants del Teatre Romea després de la mort de Sagarra. Ens referim a *Don Joan*, de Ferran Soldevila, sota la direcció de Pau Garsaball. Arredondo hi interpretava el paper de Don Maurici.

Dono notícies d'aquestes representacions perquè eren les que es feien a l'època i per això crec que la seva tria ulterior, sempre que podia, de textos de rigor i que li comportaren un risc com a actor i d'una certa importància significa un desig d'exigència i d'aventura insòlit en el panorama de l'època. Després vingué encara (el 1964) *L'hostal de la Glòria*, de Sagarra, amb Maria Matilde Almendros, espectacle que es féu en homenatge a Maria Vila i Pius Daví.

Perquè es vegi la seva ambició, abans de seguir endavant vull recordar la interpretació per al TEU de Dret de *Las manos de Eurídice*, de Pedro Bloch, al col·legi major Sant Jordi. Era l'any 1958 i la veritat és que se'n va sortir molt airós, de l'escomesa, i és clar, de la comparació amb l'Enric Guitart. Un any després va intervenir al Centre Catòlic de Sants a *El port de les boires*, de Santiago Vendrell i José C. Tapia, «discutidos autores del teatro catalán», com es llegeix al programa de mà.²

Tanquem l'incís i seguim amb la trajectòria. De l'any 1968 al 1980 l'Enric es va quedar a Madrid, on va obtenir molts bons èxits. *La nueva fierecilla domada*, obra del director Juan Guerrero Zamora a partir de l'obra de Shakespeare, en la qual interpretà amb gran vivacitat i força, segons la crítica, el paper d'Ortensio (el 1975), i *La Fundación*, un dels millors textos de Buero Vallejo, sota la direcció de José Osuna. Arredondo hi feia un paper amb un dramatisme extraordinari. Fou un dels seus grans èxits a Madrid. I no volem oblidar l'estrena de *La niña Piedad*, obra apassionant d'Hermógenes Sàinz per a la Companyia de María Paz Ballesteros. El 1975 va intervenir en la famosa vaga de professionals de Madrid. L'Any 1976 va anar al Brasil amb la Companyia de José Luis Gómez per representar *Wozzeck*, de Georg Buchner, sota els auspicis de l'Institut Alemany de Madrid. Arredondo hi interpretava el Doctor:

Un èxit, i a la vegada un dels treballs més reeixits d'Enric, va ser, sens dubte, un espectacle que el 1969 va marcar una època i que encara roman en la memòria dels espectadors. Ens referim a *El Knack o com aconseguir-ho*, d'Ann Jellicoe, que l'adaptador Terenci Moix va titular *Aquell atractiu que es diu El Knack o qui no té grapa no endrapa*. Aquell espectacle, dirigit per Ventura Pons, va ser el gran descobriment de Rosa Maria Sardà, i la reafirmació com a actor de comèdia d'Enric. La direcció va ser un encert de ritme i modernitat en aquells moments; Jordi Galí va fer-ne els decorats. A l'èxit, hi col·laboraren Claudi Sentís i Xavier Datú, que malauradament s'apartaren del teatre.

L'educació de la seva filla el preocupava i el 1980 va tornar a Barcelona. És a partir d'aquest moment que va anar definint la seva trajectòria de rigor. La veritat és que no va poder començar millor: amb *Mort accidental d'un anarquista*, de Dario Fo, dirigit per Pere Planella, espectacle on Arredondo demostrà que es trobava en un punt de maduresa envejable. Arran d'aquell gran èxit, Comellas (Avui, 20-06-1981) li va fer una entrevista. Li preguntà: «Has notat diferència en el nostre teatre de quan el vas deixar?» Arredondo respongué: «Sí, ara està molt més bé, sens dubte. S'ha creat un tipus de públic molt interessant. Suposo que és un ressorgiment normal

Mort accidental d'un anarquista, de Dario Fo. D'esquerra a dreta: Pep Antón Muñoz, Enric Arredondo i Jordi Bosch.

després d'aquella època en què es feia teatre d'espardenya i decorats de paper. Els actors d'aquella època en bona part han hagut de plegar. Molts tenen la feina en una oficina, en un banc i a més, si cal, fan teatre. Jo sempre he cregut que cal dedicar-se a una sola cosa. (...) Saps? Ha passat que els responsables dels teatres independents ha arribat un moment que no han trobat personal adient per fer uns determinats papers i han hagut de recórrer a actors professionals. No, no ha estat difícil l'acoblament a les formes que tenen ells d'actuar.» L'obra de Dario Fo arribaria a més de cinc-cents representacions.

Després va venir *Cançó d'amor i de guerra*. L'obra lírica de Lluís Capdevila sota la direcció de Josep Montanyès (1983) i Josep Maria Segarra. Hi havia un gran repartiment (Pau Garsaball, entre d'altres) i Arredondo hi va destacar de manera molt especial.

Aquell any tornàrem a treballar plegats, a l'espectacle *Ur-Faust*, que vam fer al Poliorama. Arredondo hi interpretà Mephisto amb una autoritat extraordinària, el paper que havia estrenat Joan Pera al Paranimf de la nostra Universitat. Tant l'un com l'altre hi varen estar extraordinaris, fent aquell tipus de treball que en unes altres latituds els hauria situat molt alt en un rànquing. Però aquí ja sabem tots plegats com van les coses.

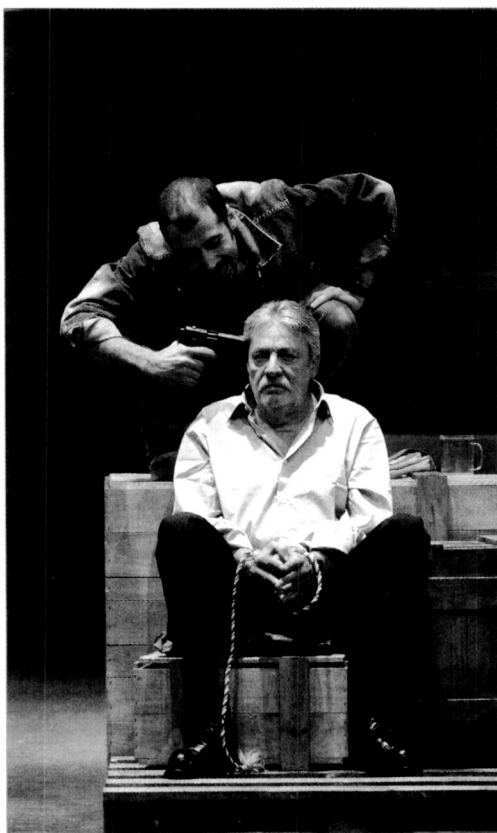
Després va arribar el més arriscat dels seus treballs. Fou de la mà de Joan Maria Gual. *L'ús de la matèria*, de Manuel de Pedrolo, una empresa kamikaze que creiem que va comportar el primer i ens sembla que únic espectacle professional amb totes les de la llei de Manuel de Pedrolo. Pérez de Olaguer va parlar de «l'excel·lent actuació d'Enric Arredondo, Josep Minguell i Rafael Anglada, segurs, eficaços durant tota la representació» (*El Periódico*, 21-03-1984).

De Pedrolo va passar a Joan Brossa, també en un dels pocs espectacles professionals i regulars del nostre gran creador. *La pregunta perduda o el corral del lleó*, treball dirigit amb gran eficàcia i originalitat per Hermann Bonnin. L'obra arribava amb trenta anys de retard i demostra, encara ara, que té una gran vigència. Arredondo n'era l'absolut protagonista. Hi va estar irregular, però cal convenir que era un text difícilíssim i que el públic assistent a l'estrena no hi va ajudar gens, malgrat un bon equip d'actors, d'entre els quals cal destacar Conxita Bardem, Lola Lizaran i Anna Maria Barbany.

I de Brossa passà a Josep Maria Benet i Jornet amb l'obra *Ai, carai!* al Lliure de Gràcia. S'hi va posar de manifest la seva gran capacitat per a la comèdia. Després va venir la gran lliçó d'exercici d'estil *Un passeig pel bosc*, de Lee Blessing, una intel·ligent proposta escènica dirigida per Enric Majó i que Arredondo i Abel Folk varen interpretar amb una força i veritat extraordinàries. «El treball dels dos actors és bo i convincent. És un treball disciplinat i minuciós que reflecteix dos tipus ben distints: un d'escèptic i crònic a càrrec d'Arredondo i un altre de més agressiu, més jove, a càrrec de Folk» (Pérez de Olaguer, *El Periódico*, 26-01-1991).

Encara va voler provar la faceta d'autor en la darrera dècada de la seva vida. L'any 1999, en el marc del Festival Grec va estrenar *La Bohèmia*, monòleg divertit i ocurrent que acabava essent un important document humà. L'actor s'interpretava a ell mateix de la mà de Carme Portaceli.

No voldríem descuidar-nos un espectacle potser fallit però altament ambiciós que intentava recuperar per al teatre de gran capacitat un gran autor del segle xx, molt poc conegut a Catalunya. Parlem dels *Contes dels boscos de Viena*, d'Ödon von Horvath, amb una excel·lent i modèlica traducció de Carme Serrallonga i una escenografia bellíssima d'Arranz-Bravo. Pep Munné va produir, interpretar i dirigir l'espectacle. Evidentment va voler abraçar massa i la proposta se'n

*Lluís Villanueva i Enric Arredondo a
Via Gagarin, de Gregory Bruke.*

ressentí. Mai, però, no va quedar justificada la crueltat amb què va ser tractada. Paper difícil i molt especial el que hi feia Arredondo, El rei de la màgia, però un cop més la seva naturalitat i seguretat el féu sortir airós del desafiament que un paper tan difícil comportava.

Un dels seus darrers èxits important fou, el 2003, l'apassionant i original *Via Gagarin*, de Gregory Bruke, on Arredondo va saber donar al paper de l'empresari una capacitat de desencant i tristesa admirable.

Recordem que també va fer Shakespeare: va intervenir a les dues versions que va dirigir Esteve Polls de *Romeu i Julieta* (versió de Sagarra), l'inoblidable espectacle del 1964 amb la Companyia Titular Catalana, en l'època que Xavier Regàs dirigia el teatre. Cal recordar que en el repartiment hi havia Luis Orduña, Paquita Ferrándiz, Pepita Forns, Rafael Anglada, Carles Lloret, Pere Gil i Lluís Nonell. Curiosament els noms de Montserrat Carulla i Josep Ignasi Abadal, que hi estaven lluminosos, figuraven com a protagonistes, però amb lletra petita. Coses del Romea dels primers

anys seixanta. Arredondo hi va interpretar un eficaç Baltasar. Vint-i-quatre anys després, sempre amb Esteve Polls, hi va fer un potentíssim frare, aquest cop al Teatre Victòria, amb una Sílvia Munt especialment vibrant i emotiva. La proposta, molt ambiciosa, va acabar força malament. Encara interpretaria *Molt soroll per no res* de la mà de Ferran Madico, espectacle inspirat i molt acurat on Arredondo interpretava Leonato amb gran convicció i eficàcia.

L'any 1996 va participar a l'espectacle *El visitant*, d'Eric-Emmanuel Schmitt, obra que havia obtingut molt èxit a França, on fou potser excessivament valorada (obtingué quatre premis Molière, d'entre els quals un al millor autor). Tenia una escenografia excel·lent de Perejaume i una direcció eficaç de Rosa M. Sardà. Enric Arredondo hi va fer un molt sòlid treball al costat de Pere Arquillué, Jordi Boixaderas i Rosa Vila, representants de la nova generació dels anys noranta.

Programa de Senyora àvia vol marit.

*Enric Arredondo a Las manos de Eurídice,
de Pedro Bloch.*

També dirigit per una altra excel·lent directora, Lurdes Barba, el 2002 va intervenir juntament amb Marta Angelat, Judit Lucchetti i Jorge Peña, en l'estrena d'un autor interessant i renovador, Dani Salgado, dins el projecte del T-6 del Teatre Nacional de Catalunya. Però amb aquest...

Com es pot veure, l'activitat d'Arredondo fou intensa i arriscada. S'atreví amb les obres més difícils. Quan li vaig proposar de representar les millors escenes de *La tragèdia de l'home*, d'Imre Mádach, al Festival de Sitges, de seguida s'hi va apuntar; com Carme Fortuny. S'actuava en català i en hongarès: Miklos Hubay i György Harag, uns actuaven en hongarès, els altres en català.

Aquest espectacle em portà molta sort, poc després el Teatre Nacional de Budapest m'invità a muntar l'obra completa.

Arredondo, per defensar els seus drets com a doblador, en un moment de gran convulsió i d'oposició amb les més fortes firmes de doblatge es va tancar l'any 1993 durant vint-i-un dies a la seu de CCOO. Va pagar molt cara aquesta actitud, caríssima. Va passar per grans dificultats

econòmiques que el dugueren a una mena de depressió. Després vingué la malaltia i el seu meravellós renaixement.

Els darrers anys, juntament amb una colla admirable de companys (Hermann Bonín, Juan Matute, Antonio Bengoechea, Josefa Isabel Requena, Anna Fité, Carmina Roig, Jorge Bosso, Caterina Alorda, Marga López, Enric García, Salvador Oliva, Carles Molinet, Joan Carles Bestart, Immaculada Vilallonga, Francesc Ràfols i Dardo Gómez) ha liderat una campanya contra José María Aznar, la «Plataforma Cultura i Espectacles contra la Guerra». Hem llegit el document d'aquesta plataforma, i la seva denúncia de José María Aznar López davant del Tribunal Internacional de l'Haia ens ha fet una impressió extraordinària.

Com es pot deduir fàcilment, hem procurat que la trajectòria professional d'Enric Arredondo sigui també una història de gran part del millor teatre català. Del millor teatre català i de la més compromesa lluita política.

NOTES

1. Atesa la importància històrica de la proposta reproduïm el programa sencer; una mica en homenatge al tan oblidat Romea d'aquells anys. «Reinauguració del Teatre Català Romea, amb la presentació de l'eminent actriu Carme Carbonell i la Companyia titular del Teatre Romea: Lluís Orduna, Teresa Cunillé, Rafael Anglada, Carles Lloret, Lluís Nonell, Marta Flores, Lluís Carratala, amb la comèdia en quatre actes de Josep Pous i Pagès *Senyora àvia vol marit*. Direcció: Esteve Polls. Decorat de Josep M. Espada, realitzat per Bea-Mora Tallers Bartolf-Asensei. Vestuari confeccionat expressament segons figurins de Josep M. Espada. Realització: Deulofeu Germans i M. Ricart. Perruqueria: Damaret. Sabateria: Valldeperas. Cap de maquinària: Joan Barrasseta. Luminotècnia: Pere Garrido. Guardarropia Artigau. Mobles: Miró i Les Columnes. Equip elèctric: Botey.»

2. Creiem que té molt d'interès l'etapa del TEU, perquè o bé els directors ja s'han retirat o bé no volen parlar d'aquell moment. Enric Arredondo va participar, entre d'altres, en muntatges com ara *Las manos de Eurídice*, de Pedro Bloch, amb direcció de José María Loperena, amb el TEU de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. En el programa de mà d'aquest espectacle s'hi pot llegir: «Sobre su intérprete quisiéramos hacer un pequeño comentario. Enrique Arredondo es un actor muy joven. Sintió en los primeros años de su adolescencia una vocación irrevocable hacia el teatro que le hizo comenzar su preparación y carrera de actor. Años después inscribióse en el Instituto Superior de Arte Dramático de Barcelona, en donde al poco tiempo se situó entre los mejores de esta generación de auténticos valores, que muy pronto emergerán en los escenarios del mundo. El T.E.U. de Derecho de la Universidad de Barcelona se complace en presentar, en esta ocasión, una obra y un intérprete.» Altres muntatges del TEU on participà Enric Arredondo són els següents. 2 de febrer de 1959: *Una cuerda de guitarra* d'Enrique Ortembach, direcció de José María Loperena, Enric Arredondo (Juan). 2 de març de 1959: *El puñal del godo*, drama en un acte de José Zorrilla, direcció de José María Loperena, Enric Arredondo (Teudía). 20 d'abril de 1959: *Las muñecas de Marcela*, comèdia d'Álvaro Cubillo de Aragón, direcció de José María Loperena, Enric Arredondo (Beltrán). 21 de desembre de 1959: *Vagones de madera*, de José María Rodríguez-Méndez, direcció de José María Loperena, Enric Arredondo (Pablo Díaz). 18 de gener de 1960: *Blanco amor negro*, de Juan Francisco de Lasa, direcció de Francisco Jover i José María

Loperena, Enric Arredondo hi feia el pròleg, 7 de febrer de 1961: *Proceso a la vida*, de Jaime Minstral Masiá, direcció de José María Loperena, Enric Arredondo (Daniel, el *clochard*). *Las travesuras de Pantoja*, d'Agustín Moreto y Cabanya, direcció de José María Loperena, Enric Arredondo (Guijarro). Dins un apartat de «rarses», podríem incloure la seva participació a *El maniquí*, de David Tovías, autor absolutament desaparegut del nostre panorama teatral i que caldria recuperar. Aquest espectacle es va fer el 7 de maig de 1957 al domicili del Dr. Joan Obiols, a qui properament ASSAIG DE TEATRE pensa dedicar un estudi monogràfic.

Cal recordar també dos espectacles de la companyia de l'Institut de Cultura Hispánica plens de valor documental (Madrid, febrer del 1961). Un d'Eduardo Criado, que ens acaba de deixar, *Esa melodía nuestra*, en què Enric Arredondo no participava, i *Proceso a la vida*, de Jaime Minstral, en què Enric Arredondo feia de Daniel Stern. La direcció de la primera fou de Gonzalo Pérez de Olaguer, i la de la segona, de José M. Loperena.